

Primljen 27. 01. 2006.

UDŽBENICI ZA HRVATSKI KAO DRUGI I STRANI JEZIK:

Učimo hrvatski 3 I Učimo hrvatski 4

Marinela Aleksovski *

Filozofski fakultet, Zagreb

Višnja Kostrenčić, Miljenko Kovačićek i Vida Lukić
Učimo hrvatski 3, Učimo hrvatski 4, Udžbenik i vježbenica s gramatikom.
Centar za strane jezike, Školska knjiga, Zagreb, 2002

Zanimanje za hrvatski kao strani i drugi jezik u posljednjih je desetak godina znatno poraslo te s time i potreba za udžbenicima i priručnicima za učenje i poučavanje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika. Za početnike već postoji niz udžbenika, priručnika i vježbenica:

- Cesarec, M.(2003). *Učimo hrvatski.Gramatička vježbenica I.* Zagreb: Filozofski fakultet
- Cesarec, M.(2003). *Učimo hrvatski. Sintaksa padeža.* Zagreb: Filozofski fakultet
- Barešić, J.(2002). *Dobro došli 1–2.* Zagreb: Sova – škola za strane jezike
- Engelsfeld, M.(2002). *Croatian through Conversation.* Zagreb: Mozaik knjiga
- Grubišić, V.(2003). *Elementary Croatian 1.* Zagreb: Croatian Information Centre
- Juričić, D.(1994). *Reci mi hrvatski 1.* Zagreb: Školska knjiga
- Krasić, Lj. – Grubišić, V.(1997). *Hrvatski jezik I.* Zagreb: Naprijed
Taj popis nije dovoljan, ali osigurava izbor materijala, dok je za više stupnjeve izbor oskudniji i teže pristupačan, jer nije riječ samo o domaćim izdanjima:
- Barešić, J.(1998). *Dobro došli 2.* Zagreb: Sova – škola za strane jezike
- Drilo, S.(2003). *Kroatisch: Lehrbuch für Fortgeschrittene. Teil II.* Hessen
- Grubišić, V.(1996). *Elementary Croatian 2.* Zagreb: Hrvatski informativni centar
- Korom, M.(1998). *Kroatisch für die Mittelstufe.* München: Verlag Otto Sagner
- Nemeth-Jajić, J.(1997). *Sati s jezikom hrvatskim.* Poznań
Izbor se, zahvaljujući udžbenicima *Učimo hrvatski 3 i Učimo hrvatski 4* Višnje Kostrenčić, Miljenka Kovačićeka i Vide Lukić, ipak, znatno proširio. Kao što sami

autori u predgovoru ističu, ovi su udžbenici nastavak nastavnog materijala za prvi i drugi stupanj koji je nedavno objedinjen u jednu knjigu.

Učimo hrvatski 3 namijenjen je strancima koji su polaznici tečaja, studentima i iseljenicima koji su na trećem stupnju učenja hrvatskoga kao stranoga ili drugoga. Cilj udžbenika je ovladavanje složenijim jezičnim / gramatičkim konstrukcijama, kako usmenim tako i pismenim te širenje stečenoga vokabulara uz neke informacije o hrvatskoj kulturi i civilizaciji.

Učimo hrvatski 3 sastoji se od udžbenika koji sadrži devet nastavnih cjelina i jedno ponavljanje, te vježbenice s tekstovima lekcija koje treba nadopunjavati. Na početku se nalazi pregled najčešćih uputa rabljenih u udžbeniku, što je vrlo koristan dodatak. Na kraju udžbenika nalazi se sažeti pregled gramatike preveden na engleski i njemački jezik, a zatim slijedi pregled glagolskih oblika, potpuni tekstovi svih nastavnih cjelina i zadataka te abecedni rječnik, također podijeljen po cjelinama s prijevodima na engleski i njemački jezik. Osim udžbenika i vježbenice, komplet *Učimo hrvatski 3* čini i audio kasete, tj. CD sa snimkama potpunih tekstova svih cjelina i fonetskim vježbama. Prva nastavna cjelina *Upoznajmo se* započinje kratkim tekstovima predstavljanja koji se mogu čitati po ulogama ili slušati i odmah nakon prve stranice prve cjeline slijedi gramatički pregled sklonidbe posvojnih zamjenica. Od jezičnih činjenica ponavljaju se padežni oblici imenica za nominativ, genitiv, dativ, lokativ i instrumental uz novonaučene oblike posvojnih zamjenica. Kako nisu navedene funkcije padeža (zanemaren je njihov semantički aspekt), učenici

koji žele samostalno učiti hrvatski jezik pomoću ovog udžbenika neće biti u stanju sami dokučiti razliku između instrumentala sredstava i tzv. kvalitativnog instrumentala. Na kraju prve cjeline učenici sastavljaju kratke poruke. Ta se aktivnost može odlično iskoristiti za uvježbavanje različitih svakodnevnih situacija i pogodna je za rad u paru. U vježbenici koja dosljedno prati cjelinu po cjelinu postoji rubrika *Jeste li znali*. U njoj se nalaze kratke informacije o poznatim Hrvatima, a spomenut je i prvi hrvatski nacionalni park Plitvička jezera. Ostale kulturološke teme u udžbeniku koncentrirane su uglavnom na Zagreb te njegovu užu i širu okolicu (Samobor, Veliki Tabor i Karlovac), dok su cjeline *Plitvička jezera* i *Dubrovnik* tematski zaokružene. Takva je koncepcija pomalo stereotipna i moglo bi se dogoditi da stranci pomisle kako Hrvatska i nema ništa drugo za ponuditi. Bilo bi pravo osvježenje kada bi se u nekim budućim izdanjima više pažnje posvetilo i drugim hrvatskim gradovima (ili regijama), te temama koje su sukladne potrebama visokog stupnja učenja jezika kao što su povijest, običaji, arhitektura i umjetnost općenito.

Druga se cjelina zove *Koliko posla* i obrađuje svakodnevne situacije u banci, u mjenjačnici, na bankomatu, na pošti, razgovor sa službenikom, pisanje razglednica i slanje paketa. U cjelini se daje pregled perfekta i futura glagola *reći*, te prezent, perfekt i futur glagola *kazati*. Novost su u odnosu na prve dvije knjige iz iste serije poglavlja iz sintakse koja se navode kao pomoćni ili izborni materijal, ali o njima malo kasnije. Upute na bankomatu izvrsno mogu poslužiti za ponavljanje imperativa, kao uostalom i sve vrste uputa na električnim aparatima. U

trećoj cjelini pod naslovom *Dolazi vikend* obrađuje se tema putovanja, izleta, situacije u putničkoj agenciji i učenike se sučeljava s vrstom teksta koji mogu pronaći u brošurama i turističkim prospektima. Uz ovu temu obrađuje se i prezent glagola s infinitivnom osnovom na *-ova-* i *-iva-* te s infinitivnom osnovom na *-Ø-* i ponavljaju se prezent, perfekt i futur glagola *ići* uz prijedloge. Nakon treće cjeline u vježbenici se nalazi mali test koji odlično može poslužiti kao ponavljanje i rekapitulacija gradiva. Četvrta cjelina, *Plitvička jezera*, tematski se nastavlja na prethodnu jer obrađuje svakodnevne situacije u hotelu, na recepciji, u restoranu, na izletu itd. U jednoj se cjelini daju sklonidbe pokaznih zamjenica i neodređenih, odnosno određenih pridjeva što je previše novoga gradiva odjedanput. Peta cjelina se zove *Dubrovnik* i ona, osim turističkih informacija, sadrži kulturne i povijesne činjenice o gradu Dubrovniku koje se obrađuju na način da učenici pročitaju tekst, sastave bilješke i izvijeste o pročitanoj. U petoj cjelini i dalje je gramatičko gradivo vezano uz pridjeve, točnije obrađeno je nepravilno stupnjevanje, ali se uvode i priloge pomoću pitanja. To ponavlja tezu iz prikaza prethodne cjeline da se previše različitih gramatičkih informacija usvaja u kratkom razmaku ili čak istovremeno, pa se ostavlja malo prostora za uvježbavanje i reinterpetaciju teže usvojivih struktura kao što su deklinacije određenih i neodređenih pridjeva. Šesta cjelina, *Što ćemo danas jesti*, kako i naslov govori, obrađuje širi vokabular vezan uz hranu i piće te sadrži diktat s prazninama u koji učenici upisuju ono što nedostaje na temelju slušanja razgovora na audio vrpici. Sklonidba imenica muškog roda na *-a* i

imenica ženskog roda na multi nastavak obrađuje se paralelno. Iza šeste je cjeline u vježbenici test koji ujedinjuje vježbe vezane uz jezično gradivo zadnjih triju cjelina. Sedma cjelina zove se *Stan* i u njoj učenici uče kako opisati stan, kako pročitati ili napisati oglas za unajmljivanje i iznajmljivanje stana te kako dati ili primiti upute za smjer kretanja, a temu iz jezičnoga gradiva prati obrada prijedloga. Pritom se prijedlozi ne usvajaju postupno, već svi odjedanput, bez grupiranja u neke logične podskupine kao što su prostorni prijedlozi, vremenski i slično, koje bi olakšale učenje. U osmoj cjelini sentimentalna naslova *Romantična sjećanja* na osnovi pročitane priče o Veroniki Desinićkoj učenicima je ponuđen zadatak višestrukog izbora u kojemu zaokružuju točno značenje riječi. Tako se provjerava razumijevanje pročitanoj, uz klasičnu formulu točno/netočno. Obraduje se tvorba, poraba i deklinacija posvojnih pridjeva s naznakom da se *posvojni pridjevi dekliniraju kao i drugi pridjevi* (53. str.), ali time nije rečeno misli li se na određene ili neodređene, što bi bilo potrebno naglasiti s obzirom da im je prije uvedena ta distinkcija. Novost su u cjelini teško prevodivi idiomi koji se navode i izvan rečenice i unutar konteksta (primjerice: *pasti kome u ruke = Pao mu je u ruke naš novi proizvod.*, 55.str.) te se tako postupno usvajaju i lakše pamte. Posljednja, deveta cjelina zove se *Izgled vara* i uz opisivanje psihičkih i fizičkih karakteristika osoba otvara redom teme: zdravlje, dobar san, zanimljivosti itd. Od jezičnoga gradiva zastupljen je glagolski pridjev trpni, njegova tvorba i uporaba, te se nekoliko puta javljaju konstrukcije poput *boli me glava*. U takvoj rečenici nije jednostavno objasniti zašto je

osoba koju nešto boli u nominativu, a vlasnik tog tijela u akuzativu, posebno strancima kojima je materinski jezik engleski. Stoga smatramo da se ovakve konstrukcije trebaju uvježbavati sustavno i uz primjereno jezično gradivo (npr. ponavljanje nenaglašenih oblika osobnih zamjenica u akuzativu) kako bi se izbjeglo nerazumijevanje i učenje napamet. Poslije devete cjeline slijedi ponavljanje u obliku zadataka koji pokrivaju jezično gradivo udžbenika, a na kraju vježbenice je test u kojem se to gradivo može i provjeriti i ocijeniti. Poglavlja iz sintakse redom obrađuju rečenice po sastavu i sadržaju, osnovno ustrojstvo rečenice, određivanje rečeničnih dijelova, vrste priložnih oznaka te nezavisno i zavisno složene rečenice, a sve na način kako se to gradivo, inače, objašnjava izvornim govornicima hrvatskog jezika, a ne strancima. Zato su ti dopunski materijali teško razumljivi bez dodatne pomoći profesora te nisu pogodni za samostalan rad. Te su informacije još jedanput sve zajedno prikazane na kraju gramatičkog sažetka. Prva i četvrta cjelina nemaju poglavlje o sintaksi, ali to, s obzirom na gore spomenutu činjenicu, uopće nije nedostatak. Autori su u predgovoru naveli da je udžbenik *Učimo hrvatski 3* namijenjen i poslovnim ljudima, no malo je vjerojatno da će osoba koja od ovog udžbenika očekuje osnovne fraze poslovne komunikacije, pronaći ono što traži. Naime, u udžbeniku nema situacija koje ilustriraju poslovne kontakte (takve osnove početnici mogu pronaći u nekim cjelinama udžbenika autora Davida Norrisa: *Teach Yourself Croatian*, 2003. London: Hodder & Stoughton Educational).

Udžbenik *Učimo hrvatski 3* ima svoje dobre i lošije strane. Ovdje smo pokušali

prikazati redosljed obrade jezičnoga gradiva i zadržali smo se na nekim problemima koje smo uočili. Najveći je nedostatak u obradi jezičnih jedinica, osim istodobnog usvajanja dviju ili više jezičnih jedinica (paralelno obrađivanje određenih i neodređenih pridjeva te pokaznih zamjenica), nedovoljno posvećivanje pozornosti potkrjepljivanju definicija većim brojem primjera. Velika je prednost ovog udžbenika raznovrsnost vježbi koje potiču kreativnost na nastavi i popratni audiomaterijali koji prate vježbe razumijevanja. Knjiga ostavlja dobar vizualni dojam jer su fotografije i ilustracije odlično tematski uklopljene, a pregled glagola, popis uputa i rječnici olakšavaju učenicima snalaženje u moru morfoloških oblika hrvatskog jezika. Pohvalna je i već spomenuta rubrika *Jeste li znali* u kojoj se nastoji predstaviti hrvatska kultura i civilizacija.

Učimo hrvatski 4 Višnje Kostrenčić, Miljenka Kovačičeka i Vide Lukić nastavak je spomenutoga kompleta za učenje hrvatskog jezika kao stranoga. Namijenjen je učenicima / polaznicima tečaja koji su već svladali osnove hrvatskoga jezika i dalje proširuju svoj vokabular te sada na višem stupnju uče složenije jezične konstrukcije u govoru i pismu. I ovaj je udžbenik, kao i prethodan, sastavljan od devet nastavnih cjelina, jednoga ponavljanja, vježbenice, dva mala testa, jednoga sveobuhvatnoga testa, pregleda gramatike na razini fonetike i fonologije, morfologije i sintakse (prevedenoga na engleski i njemački jezik) i korisnoga pregleda glagolskih oblika. Na samom kraju udžbenika opet se nalazi rječnik po cjelinama i abecedni rječnik.

U prvoj cjelini *Izlazak* učenici uče

izricati svoje želje, htijenja i mogućnosti, čitaju kulturne programe, uvježbavaju dijaloge u parovima (tema: kupnja ulaznica za kazališnu predstavu), a sukladno tomu obrađuje se kondicional prvi. Uz tvorbu, se ne navodi njegova uporaba, pa učenici moraju sami zaključiti kada upotrijebiti taj oblik. On, znamo, može služiti i u svrhu pripovijedanja prošlih događaja ili prošle radnje (iterativni kondicional), a takvih primjera u prvoj cjelini nema. Druga cjelina koja se zove *Novine* služi uvježbavanju vještina čitanja i komentiranja novinskih naslova i rubrika, čitanja i sastavljanja vremenske prognoze te pisanje pisma čitatelja i davanja savjeta. Ostavlja se dovoljno prostora za kreativno izražavanje i rad u timu (ponuđeno sastavljanje razrednih novina može biti odličan grupni projekt). Cjelina ima i neke propuste u progresiji. Gotovo se paralelno obrađuju za strance najproblematičniji dijelovi hrvatske gramatike poput svršenoga i nesvršenoga vida glagola i glagolskoga priloga sadašnjega. Takav način na kraju rezultira nepotpunim savladavanjem obiju jezičnih jedinica. Osim toga, primjeri svršenih i nesvršenih glagola navode se samo u infinitivu, a bilo bi poželjno ilustrirati njihovu porabu u rečeničnom kontekstu, kako bi se strancima zorno prikazala vidiska razlika i upozorilo ih se na nemogućnost tvorbe pravog prezenta od svršenih glagola, što je njihovo najčešće odstupanje. Treća se cjelina bavi izražavanjem mišljenja i argumentiranjem stavova o temi kao što je gledanje filma u kinu ili na videu, pa otuda i naslov *Kino ili video*. Učenike ovakve rasprave potiču na kritičko mišljenje i pažljivu analizu argumenata, a pisanje filmske (ili neke druge) kritike omogućuje i onima koji su manje glasni da

se izraze. Slušna vrpca (ili CD) odličan su popratni materijal koji se može iskoristiti na razne načine (primjerice diktat, slušanje s razumijevanjem ili prepričavanje odslušanoga i uvježbavanje neupravnoga govora koji je ujedno gramatička jedinica te cjeline). Pozdravljamo i popis korisnih izraza pri iznošenju stavova. Poglavlje o sintaksi donosi uvod u red riječi. U četvrtoj cjelini *Što radimo kad ne radimo* teme su slobodno vrijeme, hobiji i interesi, a jezično gradivo pokriva tvorbu glagolskih imenica. Ističe se neosporna činjenica da se glagolske imenice izvode najčešće od nesvršenih glagola. Primjeri koji dalje slijede za ilustraciju (od kojih sve sufikasa možemo tvoriti glagolske imenice) ne sadrže informaciju kojega su vida spomenuti glagoli, a u rječniku na kraju knjige učenik ne može pronaći navedene glagole *završiti* i *dobiti*, pa tako ne zna je li riječ o svršenom ili nesvršenom obliku ili još gore, *a priori* može zaključiti da je riječ o nesvršenim glagolima jer se oni spominju kao najčešći u tvorbi. Dobra je strana udžbenika postupnost u obrađivanju reda riječi koji se uči kroz treću, četvrtu i petu cjelinu. A peta cjelina, *Zlatne godine – škola*, započinje aktivnostima pamćenja i koncentracije na koje se nadovezuje tekst o načinima učenja i tekst o ispitu zrelosti / maturi u srednjoj školi. Spomenute aktivnosti i vježbe poput grupiranja izraza u općenitije kategorije, spajanje izraza i njegove parafraze te pričanja priče prema slikama odličan su primjer za sastavljanje dodatnih zadataka koji će poslužiti za uvježbavanje novih oblika poput glagolskoga priloga prošloga. U šestoj cjelini obrađuju se detaljno dijelovi automobila (koji očito postaje najbolji čovjekov prijatelj). Otvaraju se

teme poput putovanja, automobilskih nezgoda i njihovih uzroka te se nabrajaju štetna djelovanja alkohola, dok je trećina cjeline posvećena obradi posvojno-povratne zamjenice *svoj*. Na kraju cjeline slijedi pregled zavisno složenih rečenica (poglavlje o sintaksi). *Odjeća čini čovjeka* sedma je cjelina koja se bavi širenjem vokabulara vezanoga uz odjeću, kupovinu odjeće te materijale od kojih se odjeća kroji. Kako nastavnik treba prvo uvoditi jednostavnije, a tek onda složenije gradivo, po svojem sadržaju ta je cjelina mogla biti prva u udžbeniku i time bi se poboljšala nastavna progresija barem što se tiče povratnih glagola koji se često javljaju prije sedme lekcije, štoviše, nalazimo ih i u zadacima u kojima se uvježbava red riječi (i enklitika) pa je logično da se takva gramatička jedinica objasni i uvježba ranije. Ankete, statistički podatci, uvođenje fraza, idiomatskih izraza i spajanje izlomljenih rečenica, osvježanje su u komunikacijskome i jezičnome pogledu. Pretposljednja cjelina poslovična naslova *Tko radi, ne boji se gladi* nastavlja dobru tradiciju uvođenja kolokacija i provjeru njihova razumijevanja te većega broja aktivnosti koje učenici izvode u parovima ili timovima, što potiče suradničku atmosferu i rezultira boljom povezanosti grupe. Odnosne se zamjenice uvježbavaju pomoću parafraza usvojenoga vokabulara kao što su zanimanja. Deveta cjelina zove se jednako kao rubrika u vježbenici *Jeste li znali*. Tema su izumi i ljudski život u budućnosti. Obrađuje glagole s korijenom na *-t* i *-d* i upućuje učenika na *Pregled gramatike* i *Pregled glagolskih oblika* za podrobnije tumačenje. Osim glagola u toj je cjelini i prikaz sklonidbe vlastitih muških imena na *-o* i *-e*. Ponavljanje

na kraju udžbenika ujedno je i provjera razumijevanja usvojenoga vokabulara koji se javlja u novome kontekstu. Vježbenica je dobro koncipirana, puna zanimljivih zadataka (kao što su ispunjavanje križaljke, kviza znanja i ispravljanje pogriješka te sastavljanje pisanih struktura poput brzjava, pisama, molbe za posao i sl.). Oba su udžbenika napisana u istom slogu, a cjeline su tematski dovoljno otvorene za različite nadopune i na svakom je nastavniku da odabere kojim će ih redoslijedom obrađivati i širiti vlastitim zadacima i aktivnostima za uvježbavanje ili ponavljanje određenoga jezičnoga gradiva. Na početku smo prikaza istaknuli činjenicu da je premalo udžbenika za učenje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za visoke stupnjeve pa je komplet *Učimo hrvatski 3* i *Učimo hrvatski 4*, bez obzira na napomene, od velikoga značaja za sve koji hrvatski jezik uče ili ga poučavaju. Svakako, treba istaknuti da je trud uložen u pisanje i objavljivanje takvih udžbenika za svaku pohvalu, a najveći je poticaj budućim autorima sve veći broj stranaca koji žele naučiti hrvatski jezik.